

Heimo Karppinen^{1,2} ja Harri Hänninen²

Metsien omistaminen ja käyttö – onko sukupuolella väliä?

Karppinen H., Hänninen H. (2017). Metsien omistaminen ja käyttö – onko sukupuolella väliä? Metsätieteen aikakauskirja 2017-7708. Tieteen tori. 4 s. <https://doi.org/10.14214/ma.7708>

Yhteystiedot ¹Helsingin yliopisto, Metsätieteiden laitos, Helsinki; ²Luonnonvarakeskus (Luke), Talous- ja yhteiskunta, Helsinki

Sähköposti heimo.karppinen@helsinki.fi

Hyväksytty 25.4.2017

Johdanto

Yksityismetsien omistusta ja metsänomistajien käyttäytymistä on Suomessa tutkittu säännöllisesti 1970-luvulta lähtien haastattelu- ja kyselytutkimuksin. Tätä aiemmin tutkimus oli satunnaista, johonkin yksittäiseen kysymykseen liittyvää. Vaikka tasa-arvokysymyksistä ja naisten asemasta keskustellaan ja niitä tutkitaan monilla elämän aloilla, sukupuolen merkityksestä metsänomistuksessa tiedetään varsin vähän. Esimerkiksi Ruotsissa naismetsänomistajiin kohdistuva tutkimus on ollut erityisesti parin viime vuosikymmenen aikana vireämpää kuin meillä.

Naisnäkökulman vähäisyyteen Suomessa voi olla syynä metsäalan miehinen luonne. ”Sukupuolta on vaikea nähdä sellaisissa tilanteissa, joissa vain maskuliinisuus on läsnä”, kuten sosiologi Joan Acker on todennut. Vaikka ensimmäinen suomalainen naismetsänomistajia koskeva tutkimus julkaistiin jo parikymmentä vuotta sitten, vasta aivan viime vuosina tutkimus on herännyt selvittämään sukupuolen merkitystä metsien käytössä. Tulokset osoittavat – sukupuolella on väliä.

Naisten osuus metsänomistajista

Suomalaisten metsänomistajatutkimusten mukaan naisten osuus metsänomistajista olisi vain neljännes, eikä se olisi juuri muuttunut viimeisten 20 vuoden aikana. Tutkijat ovat kuitenkin heti korjanneet, että tulokset todennäköisesti aliarvioivat naisten todellista osuutta metsänomistajakunnassa. Harha johtuu kyselytekniikasta. Postikyselyssä kullekin tilalle lähetetään vain yksi lomake. Ensisijaiseksi vastaajaksi toivotaan tilan metsäasioita hoitavaa henkilöä, koska kyselyssä tiedustellaan yleensä yksityiskohtaisia tietoja metsien hoidosta ja hakkuista. Useimmissa perheissä metsäasiat on annettu miespuolisen perheenjäsenen, joko aviopuolison tai pojan, hoidettavaksi.

Suomalainen metsäomistaja 2010 -aineiston perusteella naisten osuudesta on tehty uusia arvioita. Naisten osuus metsänomistajissa oli mahdollista laskea tarkemmin, koska lomakkeella

kysyttiin paitsi omistajan (tai vastaajan) sukupuolta myös sitä, omistiko hän tilan yksin vai yhdessä puolison kanssa. Yhteisomistustilat, kuolinpesät ja yhtymät, olivat tässäkin tarkastelussa ongelmallisia, sillä vain yhteisomistustilojen jäsenten lukumäärä, ei heidän sukupuoltaan, selvitettiin.

Naisten osuudeksi metsänomistajista saatiin 38%, kun mukaan luettiin vain yksin tai yhdessä puolison kanssa omistetut metsätilat. Mikäli mukaan laskettiin myös yhteisomistustilat olettaen, että osakkaiden sukupuolijakauma on sama kuin koko väestössä, eli suunnilleen puolet naisia ja puolet miehiä, naismetsänomistajien osuus nousi vielä suuremmaksi. Liki puolet eli 44%, metsää omistavista kansalaisista olisi tämän arvion mukaan naisia. Naisten omistusosuutta metsäalasta ei arvioitu, mutta aikaisempien tutkimusten perusteella arvioituna naisten metsäalaosuus lienee jonkin verran lukumääräosuutta pienempi. Naiset omistavat keskimäärin pienempiä metsätiloja kuin miehet.

Tuloksia on mielenkiintoista verrata Suomalainen pellonomistaja -tutkimuksen tuloksiin, jonka mukaan vuonna 2004 pellonomistajissa oli sellaisia naisia, jotka omistivat pellon yksinään 26%. Kun omistus yhdessä puolison kanssa laskettiin mukaan, naisten osuus oli 45%. Yhteisomistustilojen osakkaista ei tässä tutkimuksessa selvitetty, mutta kuolinpesien edustajista oli miehiä 80%. Yhtymiä tutkimuksen otoksessa ei ollut. Vertailu osoittaa, että edellä esitetyt tarkennetut arviot naismetsänomistajien määrästä ovat oikeansuuntaisia. Naisten osuus metsänomistajakunnassa on huomattavasti lähempänä koko väestön sukupuolijakaumaa kuin mihin tutkimustulokset ovat aiemmin viitanneet.

Naismetsänomistajien osuus vaihtelee eri maissa. Esimerkiksi Ruotsissa naisten osuus metsänomistajakunnasta oli 38% ja Liettuassa ja Sloveniassa peräti puolet (52% ja 49%). Monissa maissa naiset ovat keskimäärin hieman iäkkäämpiä kuin miehet, he ovat miehiä useammin etäomistajia ja metsätilat ovat miesten tiloja pienempiä. Näin on myös Suomessa.

Naiset metsien käyttäjinä

Sukupuolen merkitystä on Suomessa tutkittu taimikonhoito- ja puunmyyntipäätöksissä. Saadut tulokset ovat mielenkiintoisia etenkin metsäneuvonnan näkökulmasta. Puuntarjontatutkimuksen mukaan naiset myivät viiden vuoden ajanjaksolla keskimäärin yhden kuution vähemmän puuta metsähehtaaria ja vuotta kohden vuotta kohden kuin miehet. Naiset myivät puuta harvemmin kuin miehet mutta suurempia määriä kerrallaan silloin kuin päättivät ylipäänsä myydä puuta.

Tarkasteltaessa miesten ja naisten keskimääräisiin hehtaariohjelmiin myyntimääriin vaikuttavia tekijöitä, tulokset osoittivat naisten reagoivan herkemmin puun hinnan muutoksiin kuin miesten. Tulos on yllättävä ja saattaa osin johtua aineiston puutteista. Naisten hintasensitiivisyys voi johtua myös naisten miehiä pienemmästä metsätilakoosta. Pienellä metsätilalla puukauppaa tehdään harvoin, joten kauppa pyritään ajoittamaan korkeasuhdanteeseen. Toisaalta puunostajat aktivoituvat juuri korkeasuhdanteessa, jolloin kauppa käydään myös uusien asiakkaiden kanssa. Lisäksi naiset tekevät miehiä useammin valtakirjakauppoja, joiden yhteydessä metsänhoitoyhdistysten ammattilaiset paitsi kokoavat suurempia leimikoita myös neuvovat kaupan ajoituksessa.

Tulotasolla ei sen sijaan ole todettu olevan vaikutusta naisten puunmyyntipäätöksiin. Naisten miehiä vähäisemmät hakkuut saattavat osin heijastaa naisten ”pehmeämpiä arvoja”, josta metsänomistajatutkimus onkin antanut viitteitä.

Metsänomistajien taimikonhoitoaikomuksia käsittelevässä tutkimuksessa tarkasteltiin myös sukupuolen roolia päätöksenteossa. Naiset kokivat ulkoisen normipaineen, toisin sanoen muiden henkilöiden odotusten, vaikuttavan voimakkaammin aikomukseensa tehdä taimikonhoitoa kuin miehet. Tällaisia henkilöryhmiä, joiden ohjeita naisomistajat päätöksissään noudattivat, olivat metsänhoitoyhdistysten neuvojat, omat perheen jäsenet ja puunostajien edustajat. Muita taimikon-

hoitopäätökseen vaikuttavia tekijöitä olivat asenteet taimikonhoitoa kohtaan ja koetut käytännön esteet. Tällaisia olivat muun muassa ajan tai työvälinaiden puute sekä ulkopuolisen työvoiman kalleus tai yksinkertaisesti omistajan korkea ikä.

Metsänomistajien taimikonhoitoon liittyvät uskomukset kävivät hyvin yhteen metsäneuvojien esittämien perusteluiden kanssa. Metsänomistajat olivat yleisesti sitä mieltä, että taimikonhoito on taloudellisesti kannattavaa, se lisää puuston kasvua ja parantaa maisemaa sekä kulkukelpoisuutta ja on lisäksi hyvää kuntoilua. Naisten neuvonta-aktiivisuus ja taimikonhoitokomukset muodostavat otollisen maaperän neuvonnalle. Eräs tapa lisätä naisten kiinnostusta ja metsäosaamista olisi luoda naisten omia vertaisverkostoja. Tällaisista on hyviä kokemuksia esimerkiksi Yhdysvalloista. Verkostoihin on kasvavaa mielenkiintoa myös Suomessa ja Ruotsissa, niin tutkimuksen piirissä kuin käytännön toiminnassa.

Lopuksi

Mitattiinpa metsänomistajien neuvonta-aktiivisuutta henkilökohtaisilla kontakteilla, osallistumisilla luentotilaisuuksiin ja kursseille tai metsäsuunnitelman omistamisella, naiset ovat Suomessa miehiä heikommin metsäneuvonnan piirissä. Tutkimusten mukaan etenkin metsänomistukseen liittyvät virkistystavoitteet näyttävät olevan naismetsänomistajille pontimena hankkiutua neuvontapalveluiden piiriin. Virkistystavoitteiden korostuminen liittyy usein metsätilan ulkopuolella, toisinaan hyvinkin pitkän välimatkan päässä asumiseen. Naisten tavoittaminen edellyttää neuvonnalta monipuolista ja asiakaskeskeistä keinovalikoimaa ja neuvonnan sisällön mukauttamista naisten metsilleen asettamiin tavoitteisiin.

Kotimaiset metsänomistajia koskevat tutkimustulokset perustuvat toistaiseksi aineistoihin, jotka aliarvioivat naisten osuutta metsänomistajakunnasta. Naisten ääni ei kuulu oikean suuruisena. Tämä harha on syytä ottaa huomioon tulevissa metsänomistajatutkimuksissa, vaikka käyttäytymistä koskevassa mallinnuksessa se ei ole aivan yksinkertaista.

Kirjallisuutta

- Follo G., Lidestav G., Ludvig A., Vilkriste L., Hujala T., Karppinen H., Didolot F., Mizaraite D. (2017). Gender in European forest ownership and management – reflections on women as “new forest owners”. *Scandinavian Journal of Forest Research* 32(2): 174–184. <https://doi.org/10.1080/02827581.2016.1195866>.
- Hänninen H., Karppinen H., Leppänen J. (2011). Suomalainen metsänomistaja 2010. Metlan työraportteja 208. 94 s. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp208.htm>.
- Karppinen H., Berghäll S. (2015). Forest owners’ stand improvement decisions: applying the Theory of Planned Behavior. *Forest Policy and Economics* 50: 275–284. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2014.09.009>.
- Kuuluvainen J., Karppinen H., Hänninen H., Uusivuori J. (2014). Effects of gender and length of land tenure on timber supply in Finland. *Journal of Forest Economics* 20(4): 363–379. <https://doi.org/10.1016/j.jfe.2014.10.002>.
- Myyrä S., Pouta E., Hänninen H. (2008). Suomalainen pellonomistaja. Maa- ja elintarviketalous 115. MTT Taloustutkimus, Helsinki. 125 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-145-7>.
- Paaja P. (2015). Naismetsänomistajan muotokuva. Metsäekonomia ja markkinointi, Maatalousmetsätieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. Pro gradu -työ. 76 s. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155796/Pipsa_Paaja_pg_2015.pdf?sequence=5.

Strong N., Sagor E., Muth A., Subjin A., Walkingstick T., Gupta A., Grotta A. (2013). Women owning woodlands in the United States: status and trends in extension outreach and education. Teoksessa: Sato N. (toim.). Future directions of small-scale and community-based forestry. IUFRO 2013 Joint Conference of 3.08 Small-scale forestry & 6.08 Gender & Forestry, Sep. 8–13, 2013 in Fukuoka, Japan. s. 44–50. [http://ffpsc.agr.kyushu-u.ac.jp/policy/IUFRO/Proceedings_IUFROFukuoka2013\(2014Jul14Final\).pdf](http://ffpsc.agr.kyushu-u.ac.jp/policy/IUFRO/Proceedings_IUFROFukuoka2013(2014Jul14Final).pdf).